

La Biblioteca de Reserva de la Universitat de Barcelona

NEUS VERGER ARCE

Biblioteca de Reserva de la Universitat de Barcelona

nverger@ub.edu

Opcions

[Imprimir](#) [Recomanar](#) [Citació](#) [Estadístiques](#) [Metadades](#)

Resum [[Abstract](#)] [[Resumen](#)]

La Biblioteca de Reserva de la Universitat de Barcelona és l'originària de la Biblioteca de la Universitat de Barcelona quan es va restaurar el 1836. Incorpora els rics fons de les biblioteques conventuals de la ciutat després de la desamortització, una part de la biblioteca de l'antiga Universitat de Cervera i altres incorporacions que ha anat rebent al llarg de la seva història. Es descriuen els diferents tipus de material que custodia, els catàlegs, els diferents canals per a la difusió i les funcions i serveis. Es dona un accent especial a les mancances que pateix quant a conservació i catalogació.

1 Precedents històrics

Donar una data concreta de fundació de la Biblioteca de la Universitat de Barcelona¹ es fa difícil, ja que la formació és el resultat de la confluència de diversos factors fonamentals en la història del segle XIX tant local com nacional. Per una banda, tenim la desamortització portada a terme l'any 1835 que va reunir els fons de 23 convents i col·legis de religiosos de la ciutat de Barcelona, Gràcia, Sarrià, dels cartoixans de Montalegre, dels benedictins de Sant Benet de Bages i dels jesuïtes i caputxins de la ciutat de Manresa. Per l'altra, aquest fet gairebé coincideix cronològicament amb la restauració de la Universitat de Barcelona el 1836, després d'haver estat més d'un segle tancada i substituïda per la Universitat de Cervera després de la Guerra de Successió.

Tots els fons de les biblioteques conventuals de Barcelona van passar a ser custodiats per la Universitat, a la qual es van atribuir les funcions de biblioteca provincial. Va ser l'any 1847 quan se li va donar el nom oficial: Biblioteca Pública Provincial de Barcelona.

Com és d'imaginar, aquests dos fets històrics tan rellevants en la història de la nostra Biblioteca van tenir uns processos tortuosos abans de consolidar-se definitivament. Així doncs, no és fins al 1882 que la Biblioteca s'instal·la bàsicament en els mateixos espais que ocupa actualment, a l'edifici de l'arquitecte Elies Rogent que es va començar a construir 19 anys abans. En moltes ocasions és aquesta la data que es dona com a oficial per a la fundació de la Biblioteca de la Universitat de Barcelona.

Cal puntualitzar que de l'antiga Biblioteca de la Universitat de Barcelona fundada el 1533 no en queda cap vestigi, ni bibliogràfic ni documental.

Tenir coneixement de quin tipus, quina quantitat i quina qualitat de documentació provenia dels convents desamortitzats i de la Universitat de Cervera, els dos nuclis

documentals inicials de la Biblioteca, ens dóna d'entrada una visió de la magnitud i la importància de la Biblioteca de la Universitat de Barcelona. Cal tenir clar que és el primer fons, el dels convents, el que li dóna més prestigi. Segons un document de la comissió encarregada de la recollida de llibres, es van reunir un total de 133.855 volums. Eren fons de caràcter temàtic molt variat, no només religiós com es podria pensar, sinó que abraçaven totes les branques del saber. Els catàlegs que se'n conserven, en concret una seixantena de volums, la majoria del segle XVIII, són una mostra d'aquesta gran riquesa. Moltes d'aquestes biblioteques van rebre les col·leccions privades d'importants bibliòfils de l'època, en alguns casos amb la condició que es convertissin en públiques. Josep Jeroni Besora, figura molt destacada com a humanista i bibliòfil, canonge de Lleida i president de la Diputació del General del braç eclesiàstic durant el trienni 1656-1659, va donar en testament la seva biblioteca al convent de Sant Josep dels carmelitans descalços. Tomàs Ripoll, mestre general de l'orde de predicadors, que durant la seva llarga vida va formar una col·lecció molt destacada, la va donar al convent de Santa Caterina de Barcelona. Són aquestes dues figures les més rellevants en la història de les biblioteques conventuals. Podríem citar també Pere Miquel Carbonell, Antoni Bastero Lledó, Antoni Agustí, Ramon Dalmases, etc.

El caràcter multidisciplinari de les biblioteques conventuals va ser clau en el seu paper com a centres d'estudi de la ciutat de Barcelona. Així doncs, hi trobem obres de teologia, filosofia, espiritualitat i dret, juntament amb una presència important dels clàssics grecs i llatins. També hi destaquen els llibres científics, de medicina, zoologia, botànica, astronomia, física, química i matemàtiques. La història és una altra de les disciplines amb més fortuna a les biblioteques dels convents. No hem d'oblidar la col·lecció de sermons, possiblement la més gran de l'Estat, com també diversos títols de la literatura catalana i castellana.

La gran majoria d'aquests llibres porten un ex-libris, normalment manuscrit. Altres vegades, la identificació de la procedència es pot fer a partir de les enquadernacions, ja que els convents enquadernaven els llibres en un estil determinat. Cal dir que en general el relligat era en pergamí, el més barat a l'època. Aquests senyals de procedència tenen una gran validesa, ja que ens permeten agrupar els llibres i poder fer un estudi rigorós de les col·leccions que tenia cada convent.

Uns anys més tard, a aquest fons inicial provinent de la desamortització, se li afegeix el de la ja antiga Universitat de Cervera, encara que no tot. La Universitat de Lleida també reclamava part d'aquesta documentació, i els fons bibliogràfics es van dividir segons si eren considerats pertinents per a l'educació superior, que anaven a Barcelona, i la resta, que s'enviaven a Lleida. Els llibres destinats a la Universitat eren uns 1.600, entre els quals hi havia 76 manuscrits i 5 incunables.

La primera seu de la Universitat restaurada al convent del Carme tenia el dipòsit bibliogràfic central als caputxins de la Rambla. Després, i durant una quarantena d'anys des de 1840, la biblioteca es va instal·lar i organitzar al convent de Sant Joan de Jerusalem. Aquest període va estar marcat els primers anys per les polèmiques entre l'Ajuntament, l'Acadèmia de Bones Lletres i la Universitat de Barcelona per la custòdia definitiva. No va ser fins al 1847 quan una reial ordre en dóna a la Universitat la responsabilitat definitiva. També és durant l'etapa de Sant Joan de Jerusalem que s'incorporen els impresos de la biblioteca del monestir de Sant Cugat del Vallès, els llibres de la biblioteca de franciscans de Vilafranca del Penedès que no fossin duplicats dels que ja existien, i els llibres del convent de Sant Ramon de Penyafort també de Vilafranca. El trasllat de llibres des d'aquesta seu cap al nou edifici a la plaça Universitat va durar una dècada (de 1880 a 1890) i fins a arribar al lloc definitiu, els llibres van estar en unes condicions gens recomanables per a la conservació. Les caixes van romandre amuntegades tant de temps, que durant la dècada de 1930, per falta d'espai, es va optar per la dràstica solució d'eliminar el que es considerava irrecuperable. Es diu que van sortir 30 camions (aquells temps força més petits que els d'avui en dia) cap al drapaire. Es conserven 317 caixes amb portades i preliminars de molts dels llibres que van desaparèixer.

Malgrat que, com ja hem dit, el gruix més important del fons de la Biblioteca de Reserva procedeix de la desamortització, la col·lecció inicial s'ha incrementat diferents moments de la seva història. A continuació s'enumeren les adquisicions posteriors més rellevants:

El 1858 Marià Aguiló, que en aquell moment ocupava el càrrec de bibliotecari segon a la Universitat de Barcelona, recupera, a casa d'un drapaire, 54 còdexs en pergami dels segles X al XIV procedents de Sant Fèlix de Girona, l'antiga catedral d'aquesta ciutat.

El 1881 la Biblioteca Nacional dóna un nombre considerable de duplicats de la biblioteca dels ducs d'Osuna.

El 1887 entren els gravats duplicats de la Biblioteca Nacional. Es tracta de 5.392 làmines.

El 1997 s'adquireix la col·lecció bibliogràfica de Rudolf Grewe, especialista en gastronomia i estudis de l'alimentació, consistent en 129 llibres antics, a part de la col·lecció de la mateixa temàtica de fons modern, consistent en un miler de llibres.

Foto 1. Visió general de la Sala Torres Amat amb les prestatgeries laterals amb llibres antics

2 Tipologia de documents

2.1 Manuscrits

La col·lecció de manuscrits de la Biblioteca de la Universitat de Barcelona està formada per 2.169 obres. Les diferents procedències fan que sigui un fons molt variat tant en èpoques, com en temes i qualitat.

Com ja s'ha dit a l'apartat anterior, la gran majoria prové dels fons de la desamortització de Mendizábal. Tres erudits destaquen per les col·leccions de manuscrits que van donar als convents barcelonins. Es tracta de Josep Jeroni Besora (m. 1665), al convent de Sant Josep de Barcelona (carmelitans descalços); Antoni Bastero i Lledó (1675-1737), filòleg provençalista, al convent de Sant Agustí, i Ramon Ferrer (1777-1821), cronista de la Guerra del Francès, al convent de Sant Felip Neri. Un altre personatge destacable és Tomàs Ripoll (1655-1747), dominic, que durant 22 anys va ser general de l'orde a Roma, des d'on va nodrir la biblioteca de Santa Caterina amb volums referits a totes les branques del saber, fet que la va fer mereixedora dels elogis dels estudiosos que la freqüentaven. Aquesta mateixa biblioteca també va rebre la col·lecció particular de Don Ramon de Dalmases, marquès de Villalonga, que l'havia heretada del seu pare, l'erudit i diplomàtic Pau Ignasi de Dalmases, a la casa del qual s'havia fundat l'anomenada *Acadèmia dels Desconfiats*, que més tard va donar origen a l'Acadèmia de Bones Lletres de Barcelona.

Com ja s'ha mencionat abans, un altre grup de manuscrits, concretament 54, en pergami i escrits entre els segles X i XIV provenen de l'antiga catedral de Girona, l'església de Sant Fèlix, que Marià Aguiló va localitzar en un magatzem de Barcelona el 1858, on s'havien de destruir.

També hi consten 76 manuscrits que provenen de l'antiga Universitat de Cervera.

És destacable un conjunt de manuscrits medievals dels segles X al XIV, en què predomina clarament la temàtica religiosa, molts amb belles miniatures. El més antic és del segle X, un comentari a sant Mateu per sant Jeroni i a sant Marc de sant Beda. Entre aquest grup de còdexs, citem per la importància un *Poenitentiale*, diverses bíblies, uns *Dialogorum libri Quatuor* de sant Gregori Magne i altres obres patrístiques, entre les quals destaca un Eusebi de Cesarea, unes cartes de sant Agustí, un *Martyrologium*, un *Breviarium* de Girona, etc.

El cos més important de manuscrits de la Biblioteca, però, el formen els dels segles XIII-XIV, amb peces importants per a la història i la literatura.

Per la qualitat i quantitat, són importants els manuscrits del Renaixement entre els quals predominen els de literatura catalana. Si bé inclou manuscrits de Ramon Llull, el gruix dels manuscrits lul·lians que es conservaven en el convent de franciscans de Barcelona es va transportar a Alemanya per elaborar l'edició anomenada *maguntina* de les obres completes del mallorquí, i s'hi van quedar a conseqüència de les revolucions del segle XIX. Actualment es troben a la Biblioteca Nacional de Munic.

Un altre autor àmpliament representat d'aquesta època és Francesc Eiximenis, franciscà de Girona, autor d'obres religioses interessants pel detall de les descripcions que fa de tots els costums de la vida civil de la seva època.

El genial escriptor barceloní Bernat Metge també és present en la col·lecció de manuscrits de la nostra Biblioteca, en còpies d'obra pròpia o bé de traduccions, per exemple, de Petrarca.

Hi ha un cançoner català anomenat *Jardinet d'Orats*, un romancer castellà, un cançoner amb obres principalment de Juan de Mena, Gómez Manrique i del Marquès de Santillana i diverses antologies de poesia clàssica, entre les quals es troben autors com Góngora,

Sant Joan de la Creu, Fray Luis de León i Santa Teresa. Entre els clàssics llatins estan representats, entre d'altres, Terenci, Sal·lusti, Tit Livi i Sèneca. També es troben obres populars de moda a l'època medieval.

Tot i que són diversos els manuscrits de temàtica històrica, destacarem, al costat de les cròniques de Sozomenus, la crònica autobiogràfica de Jaume I. La Biblioteca custodia tres còpies d'aquesta obra, dues en català i una en la versió llatina. El còdex llatí, del 1314, és anterior a l'original català, però representa una tradició textual posterior. Quant a la versió catalana, la més antiga i considerada "còpia oficial" és la del monestir de Poblet del 1343, de la qual s'han editat dos facsímils, mentre que la més moderna data del 1619 i és una reproducció fidel del text de l'anterior.

Destaquen també les grans cròniques catalanes de Joan Desclot i de Ramon Muntaner, com també diversos *cronicon* i històries en català que abracen pràcticament des de l'època renaixentista fins a gairebé els nostres dies. Citem en aquest apartat Tomic, Parets, Pujades i Serra Postius. Una menció a part mereixen les grans cròniques castellanes de Lorenzo Valla, de Galíndez de Carvajal, de Pero Mexía, de López de Ayala i d'Enríquez del Castillo i la crònica d'Hurtado de Mendoza, com també uns papers importants de la Secretaria de Milà.

Són importants, igualment, les grans cròniques d'ordes religiosos. Són ben coneguts pels estudiosos els interessantíssims annals del convent de Santa Caterina de Barcelona, anomenats *Lumen Domus*, crònica que comprèn la història del cenobi barceloní des de la fundació fins pràcticament l'exclaustració. Atesa l'íntima relació d'aquest convent amb la ciutat de Barcelona i els esdeveniments que hi van succeir, els quatre grans volums d'aquesta crònica constitueixen un arsenal de notícies no només del convent i de la ciutat, sinó també nacionals i fins i tot internacionals. Dels carmelitans es conserven unes actes dels capítols provincials i de la branca dels descalços hi ha uns *Monuments* de Segismundo del Espíritu Santo. Quant als franciscans, disposem de la *Crònica seràfica* de Josep Batlle, una crònica dels caputxins de Catalunya i uns *Annals* amb la història de la província de Catalunya. Es conserven actualment 59 volums de catàlegs de les biblioteques conventuals, sovint de gran format i desdoblats en catàlegs d'autors i de matèries.

Si parlem de geografia, existeix el cèlebre *Viaje a Oriente, por las costas del Este de Africa y Malabar*, de 1524 i una interessant peregrinació a Jerusalem en català del segle XVIII *Terra Santa o Seràfich Jardí Històrich*.

Els còdexs de dret abunden. Destaca un manuscrit de la *Summa* de sant Ramon de Penyafort, gairebé contemporani del sant, i un *Decret* de Gracià, terriblement mutilat.

Interessantíssims per a la història de la nostra ciutat són la *Consueta dels consellers de la ciutat de Barcelona*, del segle XIV, els *Privilegis i ordinacions tocants a la ciutat de Barcelona, singularment a la seva obreria*, del xv, i uns *Annals consulars* del set-cents. D'altra banda, una de les obres jurídiques cabdals de la nostra Biblioteca és el *Llibre del mostaçaf de la ciutat de València*, de l'any 1371.

Cal destacar un tractat de comerç, amb les equivalències de pesos, mesures i preus dels principals ports comercials del Mediterrani, com també el cèlebre llibre de cuina anomenat *Sent Soví*, acompanyat d'un tractat de perfumeria, un altre de confiteria i un altre de manescalia, tots en català.

Els autors espirituals i místics de l'Espanya del Segle d'Or s'hi troben molt ben representats, com la venerable María Jesús de Àgreda, sant Ignasi de Loiola i sant Francesc de Borja, al costat d'altres autors locals entre els quals destaca el catedràtic de la Universitat de Barcelona Diego Pérez de Valdivia, de l'escola del beat Joan d'Àvila.

Són igualment dignes de menció els manuscrits d'Antoni de Bastero, especialista en filologia provençal, com també un curiós manuscrit amb les cartes originals dirigides per una sèrie de personalitats, sobretot del món intel·lectual, a l'humanista tarragoní Antoni

Agustí, del qual també es conserva una obra d'epigrafia.

Entre els manuscrits del segle XVIII destaquen copioses obres de medicina.

La Biblioteca custodia una petita però interessant col·lecció de manuscrits en àrab i armeni, amb un *Alcorà*, les *Mil i una nits*, llibres de pregàries, etc. Així mateix, s'hi pot trobar una gramàtica xinesa i sermonaris en llengua filipina mixté. D'altra banda, en el manuscrit 1808 es troben dues sèries dedicades a l'ensenyament de la llengua carib i la llengua araucana, dialectes americans que es parlaven encara al segle XVIII.

Un gran nombre de manuscrits tenen el valor afegit de les miniatures, inicials, orles i altra ornamentació. Més d'un centenar es consideren d'un gran valor artístic. Destaquen entre ells la *Crònica del rei Jaume*, diversos llibres d'hores, una regla de sant Benet de l'escriptori de Ripoll, manuscrits humanistes italians, bibles, llibres jurídics, etc.

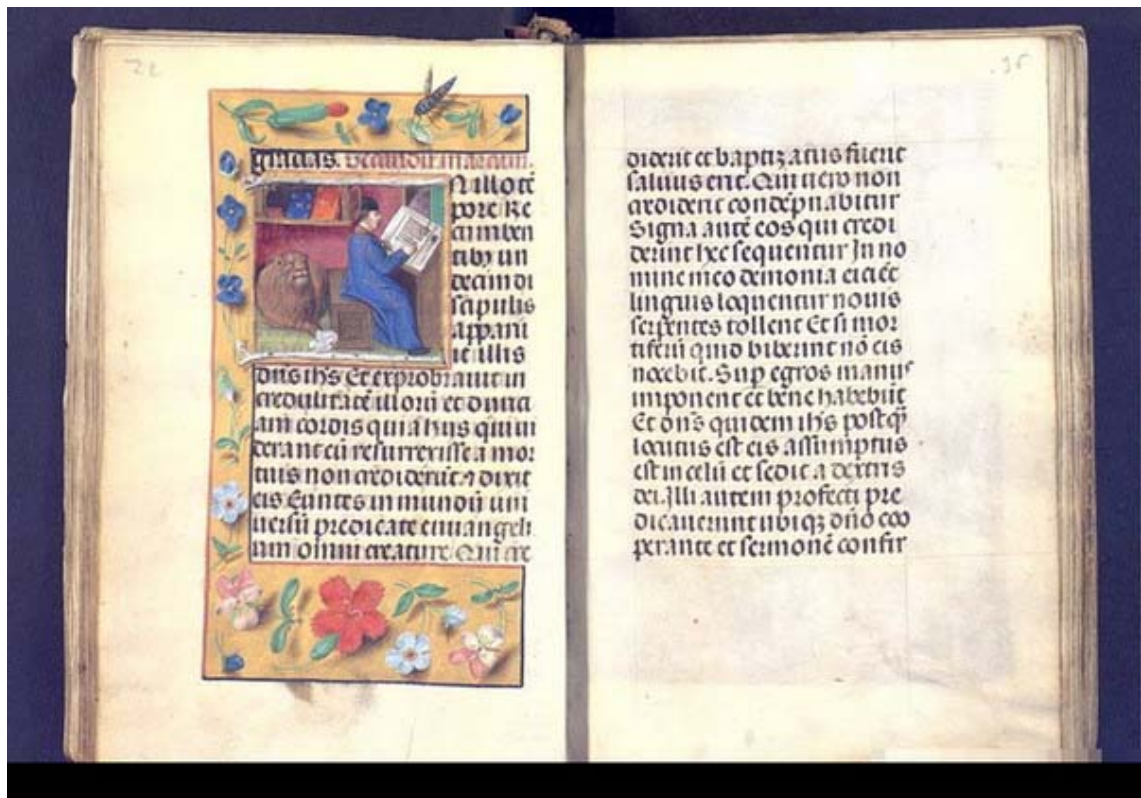

Foto 2. Ms. 1859. *Llibre d'hores*. Segle XVI. Sobre vitel·la

2.2 Incunables

D'incunables, n'hi ha 783 edicions amb gairebé 200 duplicats. El fet de ser la Biblioteca de la Universitat de Barcelona la tercera a Espanya (darrere la Nacional i la Colombina), en nombre d'incunables, com també la singularitat d'algunes edicions —91 no es troben en cap altra biblioteca de l'Estat, mentre que quatre són úniques al món— revelen l'excel·lència de la nostra col·lecció.

L'exemplar més antic i més preuat és el *De Oratore*, de Ciceró, imprès pels alemanys Konrad Sweynheym i Arnold Pannartz el 1465 al monestir benedictí de Subiaco, prop de Roma. Es tracta, com és ben sabut, del primer llibre imprès a Itàlia i fora d'Alemanya.

Pel que fa a la Península, l'incunable espanyol més antic de què disposa la Biblioteca és

el *Comprehensorium* de Joan Filopó, imprès a València per Lambert Palmart el 23 de febrer del 1475.

La col·lecció reflecteix perfectament l'aparició i el desenvolupament de l'activitat de la impremta arreu d'Europa i d'Espanya. Hi trobem mostres de la nova i revolucionària pràctica a ciutats com ara Venècia, Lió i París i en l'àmbit peninsular, Barcelona, Salamanca, Burgos, Granada, Lleida, Montserrat, etc.

Quant a la il·lustració i ornamentació, els incunables mostren perfectament el pas tan interessant que es fa des de la tradició manuscrita al concepte de llibre imprès. Molts dels incunables presenten inicials i orles il·luminades o es conserven els espais encara buits per inserir-les. A poc a poc es van introduint les xilografies, tant en les il·lustracions com en les caplletres.

Són diversos els incunables valuosos que custodia la Biblioteca. Citarem, per la procedència i riquesa ornamental, una *Opera philosophica* de Sèneca impresa a Nàpols per Mathias Moravus el 1475. Va pertànyer a l'humanista català Pere Miquel Carbonell, del qual trobem l'escut daurat, una carta autògrafa i diverses notes de la seva mà. Hi destaquen, igualment, una bonica orla i algunes caplletres il·luminades.

Una altra edició italiana de gran bellesa és l'*Opera* de Virgili del 1470 procedent del taller del cèlebre impressor alemany establert a Venècia Vindelinius de Spira. L'exemplar de la Biblioteca és un dels pocs impresos sobre vitel·la, amb magnífics tipus romans i elegants orles renaixentistes.

Si parlem dels incunables catalans, no podem deixar de citar el *Processionari de la congregació de Sant Benet de Valladolid*, imprès a Montserrat per Joan Luschner l'any 1500, sobre pergamí, que té la particularitat de conservar la magnífica enquadernació original en estil mudèjar.

Una altra de les mostres catalanes més interessants és el *Breviari de Lleida* del 1479. Imprès per Enric Botel, es tracta del primer llibre sortit de les premses de la ciutat de Lleida. És imprès sobre pergamí i destaca per les caplletres il·luminades amb or i per dos escuts heràldics als fulls 17 i 173, com també per les petites inicials en blau i vermell.

Foto 3. Inc. 487 Joan Filopó. *Comprehensiorum*. València, Lambertus Palmart, 23 de febrer de 1475

2.3 Impresos dels segles XVI a principis del XIX

Quant als impresos considerats antics, s'ha posat la frontera de 1820 pel que fa al tractament dins el catàleg de fons antic. Es va considerar que al voltant d'aquesta data es van iniciar els canvis tècnics que van portar la fabricació del llibre a un pla més industrial, amb els canvis conseqüents en la morfologia. De tota manera, es tracta d'una qüestió que els bibliotecaris de llibre antic estem debatent.

A l'Estat, després de la Biblioteca Nacional d'Espanya, en nombre de volums, la de la UB és la que ocupa el segon lloc. Se'n calculen aproximadament uns 150.000.

Es fa difícil donar una idea de la gran varietat d'autors, títols, temàtiques i impressors que comprèn la col·lecció. La impremta catalana, espanyola i d'àmbit mediterrani és la més representada, a part de la impremta flamenca i helvètica. Es troben moltes edicions rares, difícils de trobar en altres biblioteques i cal dir que, atesa la procedència del fons, hi ha molts exemplars duplicats.

Com ja hem esmentat més amunt, el conjunt de sermonaris, la gran majoria recopilats en

volums facticis, és un dels més rics de l'Estat.

També és destacable la col·lecció d'impresos lul·lians. Es tracta de títols publicats entre els segles XV i XVIII. La formen obres autèntiques, atribuïdes, de l'escola lul·liana i biografies, a partir de les quals Elies Rogent i Estanislau Duran l'any 1912 van elaborar el catàleg *Les edicions lul·lianes a la Biblioteca de la Universitat de Barcelona*.²

Els impresos de Barcelona i Catalunya també són una mostra molt valuosa de l'activitat de la impremta a la nostra ciutat i país. Cal dir que, després del fons de la Biblioteca de Catalunya, constitueix el fons més ric en impresos catalans.

No es pot oblidar de citar la col·lecció de fullets diversos dels segles XVII al XIX, de gran interès bibliogràfic, a causa del caràcter efímer i a la seva raresa. Molts estan reunits per temàtiques i alguns s'apleguen sota epígrafs com: relacions històriques, relacions de festes públiques, festes religioses, villancets, reials cèdules, etc.

Cal fer un esment especial també al fons de revistes dels segles XVII i XVIII i a les importants col·leccions d'obres de medicina i ciències jurídiques.

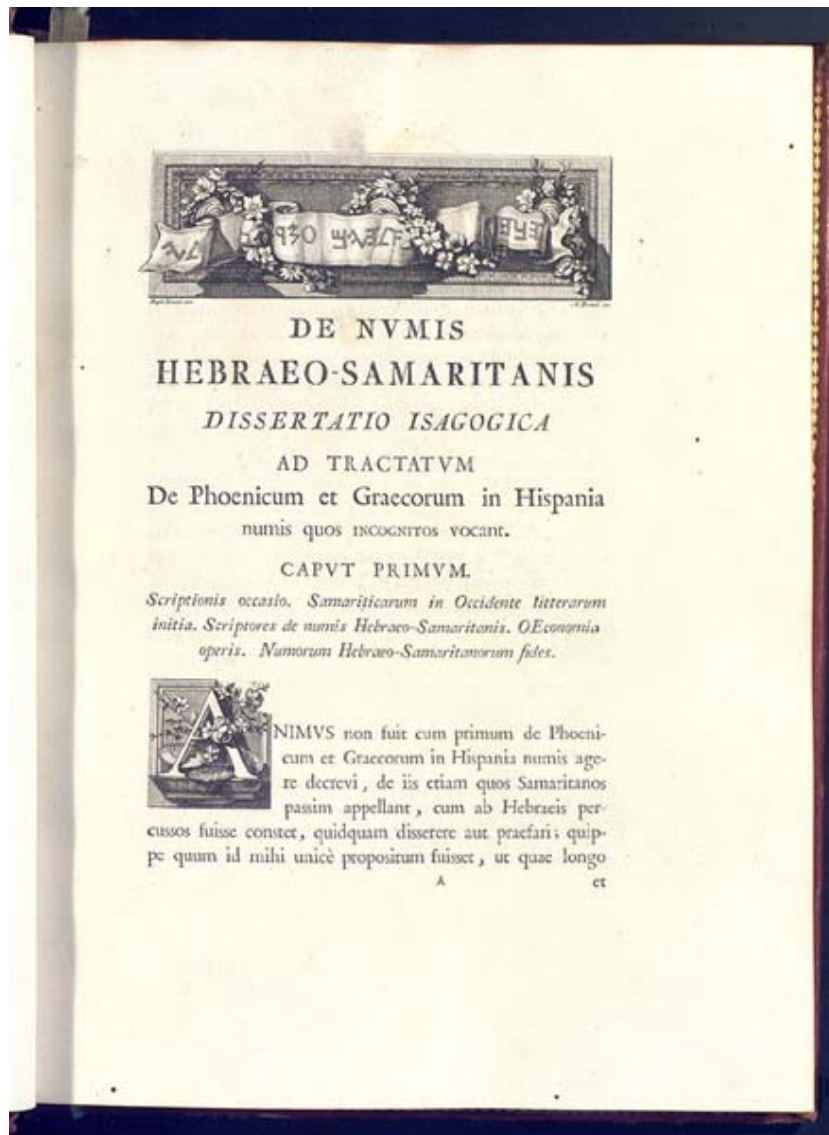

Foto 4. P. 1 de: Pérez Baier, Francesc Vicent, 1711?1794. *Perezii Bayerii... De numis Hebraeo-Samaritanis*. Valentiae Edetanorvm: Ex officina Benedicti Monfort, 1781

2.4 Gravats

La col·lecció de gravats està formada per més de 8.000 làmines. Ja s'ha indicat que la majoria provenen d'una donació que va fer la Biblioteca Nacional a principis del segle XIX dels seus duplicats. S'hi troben representades totes les tendències i tècniques del gravat des del segle XVI al XIX, des de la xilografia, passant per la calcografia amb totes les variants fins a arribar a la litografia al segle XIX. Tot i que els artistes espanyols hi predominen, el guix dels europeus no és gens menyspreable. Ens trobem amb mostres dels gravadors més emblemàtics de tot aquest període: entre els espanyols, els germans Salvador Carmona, Ferran Selma, Pere Pasqual Moles, Barcelón Abellán, Goya, Ribera, Palomino, Sellent, i entre els europeus, obres dels artistes següents: Agostino Carracci, Cornelis Cort, Piranesi, Philippe Galle, germans Sadeler, Mengs, Callot, etc.

Foto 5. Piranesi, Giambattista, 1720-1778. *Veduta del Porto di Ripa Grande* [Roma : s.n., 1753]

2.5 Arxiu de l'antiga Universitat de Cervera

A part del fons de l'arxiu de l'antiga Universitat de Cervera, en aquest apartat trobem també la documentació relacionada amb el Col·legi de Cirurgia de Barcelona, el Col·legi de Cirurgia i Medicina de Barcelona, el Col·legi de Sant Victorià, que fou el precedent a la Facultat de Farmàcia, i els primers anys de la Universitat de Barcelona restaurada.

L'arxiu consta d'uns 2.600 documents repartits en 341 caixes, 282 llibres i una sèrie de pergamins de títols.

2.6 Pergamins

Aquesta col·lecció està formada per 890 pergamins procedents de diversos llocs: monestir d'Alguaire (convent de religioses de l'orde de l'Hospital de Sant Joan de Jerusalem, situat prop de Lleida), monestirs benedictins de Sant Benet de Bages i de Sant Pere de Casserres, un lot corresponent a documentació de diferents localitats, principalment de l'Empordà, de la ciutat de Perpinyà i d'altres localitats del Rosselló de l'època en què formaven part de Catalunya, del Vallès i de Barcelona, Col·legi de l'Assumpció de l'antic Estudi General de Lleida i títols de batxiller en filosofia, medicina, dret i teologia de la Universitat de Cervera i altres universitats (València, Osca, Saragossa i alguna universitat estrangera). Les dates dels pergamins s'estenen dels segles XI al XVII.

Procedeixen amb tota seguretat de l'antiga Universitat de Cervera, ja que la majoria són de caràcter notarial: compres, vendes, testaments, censos, etc., referits a possessions i llegats de la universitat esmentada i els seus col·legis.

2.7 Fons posterior a 1820

El fons del segle XIX de moment no queda emmarcat dins la Biblioteca de Reserva, però caldria fer un replantejament de tot aquest fons, que ara ja té més de 100 anys i per tant ja hauria de considerar-se material de reserva. De moment, queda dins la Biblioteca de Lletres, però sense poder-li donar un tractament adequat per falta de recursos. Es calcula que hi ha uns 40.000 llibres i 820 publicacions periòdiques d'aquest període, dispersos en diversos espais.

3 Catàlegs existents

Dels manuscrits, es disposa dels quatre volums d'inventari elaborats per Francesc Xavier Miquel i Rosell en quatre volums publicats el 1969.³ És un inventari de gran qualitat, amb una descripció detallada de cada manuscrit. Els índexs es van editar posteriorment, en un sol índex de títols, autors i matèries dels tres primers volums. Els del quart volum es van redactar posteriorment i separar per autors i matèries.

Hi ha un suplement, dels manuscrits 2031 fins al 2169, sense índexs, elaborat per Jordi Torra.⁴ Una petita part de manuscrits està introduïda al catàleg informatitzat de fons antic de la Biblioteca de la Universitat de Barcelona.

Els incunables es troben tots al catàleg informatitzat de fons antic de la Biblioteca de la Universitat de Barcelona <<http://www.bib.ub.edu/recursos-informacio/catalegs/>>. També disposem d'una versió impresa <<http://www.bib.ub.edu/fileadmin/bibs/reserva/mscat.doc>> elaborada per Montserrat Lamarca i Jordi Torra amb índex de llocs d'impressió i impressors.

Quant als impresos des del segle XVI fins a l'any 1820, cal consultar tres catàlegs, ja que són complementaris. En primer lloc, el catàleg informatitzat de fons antic de la UB <<http://www.bib.ub.edu/recursos-informacio/catalegs/>>, el catàleg manual d'autors i obres anònimes en cedularis i l'inventari de fotografies de portades de les obres no catalogades ordenat per autors i obres anònimes. L'any passat es va editar en versió reduïda el catàleg dels impresos del segle XVI espanyols a la nostra Biblioteca.⁵

Dels gravats, hi ha un llibre de registre amb les informacions més remarcables (gravador, dibuixant, títol, mides, signatura topogràfica...). 1.382 gravats ja estan consultables a l'OPAC de fons antic amb la possibilitat de visualitzar-ne la imatge <<http://www.bib.ub.edu/recursos-informacio/catalegs/>>, i val a dir que la gran majoria dels espanyols en formen

part.

De l'arxiu de l'antiga Universitat de Cervera, hi ha un catàleg manual dels llibres i un altre dels lligalls per matèries.

Els pergamins estan inventariats en un catàleg manual.

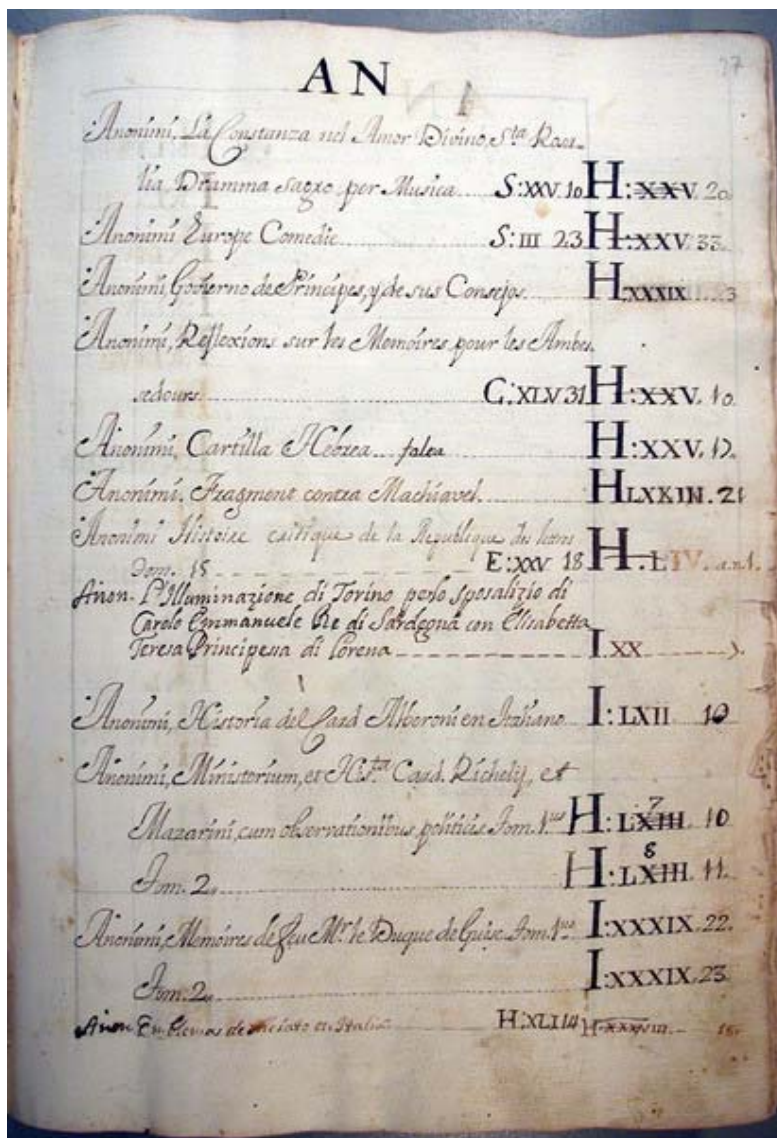

Foto 6. Un full del ms. 1363 del catàleg d'autors de la biblioteca de Santa Caterina

Foto 7. Enquadernació del mateix catàleg

4 Distribució física del fons

Hi ha una excepció en el fons patrimonial que no es troba a l'Edifici Històric de la plaça Universitat. Es tracta del fons antic de dret, ubicat a la Biblioteca de Dret, a la Diagonal.

La resta de la col·lecció patrimonial comparteix espais amb la Biblioteca de Lletres, per la qual cosa els problemes que deriven de l'espai físic i les solucions cal consensuar-les amb aquesta biblioteca, que té unes necessitats i prioritats sovint molt diferents de les nostres.

Tots els manuscrits, tots els incunables i una part dels impresos del segle XVI estan ubicats en un compactus tancat.

La resta d'impresos queda literalment escampada en múltiples espais: dues plantes de dipòsit tancades amb controls de temperatura i humitat on el fons és distribuït per segles, armaris originals de la biblioteca dissenyats per Elies Rogent tant a la Sala Torres Amat com a la sala de manuscrits, la Sala Piferrer en armaris de fusta tancats, la galeria de la mateixa sala, dos compactus més moderns en una sala on hi havia hagut una autoclau

de desinfecció de llibres i les dues galeries de la sala d'entrada. Els llibres considerats de més valor, tant manuscrits com impresos, en total 39, es troben en una caixa forta. A part dels impresos ubicats al dipòsit i a la col·lecció d'impresos barcelonins, ubicada a la sala de manuscrits, la resta de fons no segueix cap ordre especial, ni cronològic, ni temàtic, ni de procedències.

Els gravats es guarden en camises de paper neutre, en calaixos plans dissenyats especialment per a aquest tipus de material, ordenats per mides de làmina, origen (espanyol o estranger), segle, nom de gravador i número de registre.

Els pergamins també es col·loquen en calaixos plans i actualment s'està procedint a protegir-los a través d'encapsulaments. L'ordre és segons la procedència.

L'arxiu de la Universitat de Cervera es troba separat en l'apartat de llibres (282) i en els lligalls, disposats en 341 caixes de zinc. Tota aquesta documentació està ubicada als armaris originals a la sala de manuscrits.

L'aspecte més preocupant referent a la distribució del fons és la gran quantitat de material que queda en sales compartides pels usuaris de la Biblioteca de Lletres, amb unes mesures de seguretat i condicions ambientals encara totalment insuficients. Es tracta del fons de la Sala Torres Amat (amb aproximadament 15.000 volums) i del de la galeria de la sala d'entrada (280 metres lineals de prestatgeries), just darrere dels ordinadors de consulta.

5 Funcions actuals

5.1 Conservació i restauració

Una de les tasques principals de la Biblioteca de Reserva és intentar donar al fons les millors condicions possibles per a la conservació. Això implica tant vetllar per la conservació física com per la seguretat. En els nostres espais, aquestes dues lluites no són gens fàcils, a causa tant de les limitacions de pressupost com dels inconvenients que suposa estar en un edifici històric. La inversió que caldria fer per poder complir totes les recomanacions establertes per a aquest tipus i volum de fons suposa un replantejament profund de la col·lecció patrimonial des de les instàncies administratives tant universitàries com nacionals. Com que aquest projecte global no s'ha fet, des de la Biblioteca intentem que els llibres perillin al menys possible, però l'efectivitat aconseguida és sovint molt minsa si es considera la perspectiva global i ideal de les necessitats reals de la col·lecció patrimonial que custodia.

Pel que fa a la conservació, cal estudiar les condicions de les sales on es diposita el fons. Això inclou control de temperatura, control d'humitat, lluminositat i la detecció de possibles patologies degudes a la presència d'humitat, de fongs o d'insectes o altres animals (com rosegadors). Pel que fa a la temperatura, humitat i il·luminació, el dipòsit reuneix les constants recomanades, però altres espais encara sofreixen canvis (sobretot de temperatura) que no són gens recomanables. D'altra banda, la Sala Torres Amat, amb —recordem-ho— gairebé 15.000 volums, rep la llum del sol directa sobre els llibres, la qual cosa augmenta el risc d'acidesa que trenca les fibres del paper i l'enfosqueix. Pel que fa als tractaments raticides, es porta un rigorós control a totes les sales.

Si parlem de la seguretat de les diferents sales, cal pensar en diferents aspectes: robatoris, incendis, fenòmens meteorològics, evacuació d'emergència, etc. Les diferents sales presenten casuístiques molt diverses. Algunes, com per exemple el dipòsit, estan dotades de les exigències tècniques recomanades per la llei. D'altres tenen uns sistemes molt més precaris, malgrat que s'intenta anar-los millorant. Des de fa uns mesos, per exemple, s'ha dotat les sales Torres Amat, Piferrer, de consulta de Reserva i d'entrada (és a dir, les que tenen més risc de patir robatoris perquè són sales amb usuaris) de

càmeres de vigilància. D'altra banda, existeixen unes normes de consulta a la Sala de Reserva que ajuden a vetllar per la seguretat del material que es consulta, encara que se'ls hauria de donar suport a través d'una infraestructura més adient, com per exemple la col·locació d'armariets.

La Biblioteca de Reserva disposa d'un taller de restauració, situat malauradament lluny de la Biblioteca, al campus Diagonal Sud. Al capdavant hi ha un responsable que, a part de dirigir el taller, s'ocupa de les qüestions anteriors, sobretot les relatives a la conservació.

Cal dir que la gran majoria de llibres del nostre fons presenta patologies diverses, sobretot forats de paràsits, a causa bàsicament de les males condicions de conservació que van patir abans de col·locar els volums al lloc definitiu. Segons un estudi fet pel taller de restauració, es calcula que un 50 % dels llibres del fons de reserva necessita una restauració d'urgència; un altre 25 % necessita restauració, encara que no tan prioritària, i un últim 10 % requereix algun repàs o retoc de conservació. La feina de restauració és molt lenta; actualment hi ha un mitjana de 14?15 llibres restaurats l'any al taller, encara que la capacitat tècnica té possibilitats per fer-ne uns 25. El problema rau en el nombre de tècnics que hi treballen, insuficient per obtenir-ne el màxim rendiment. Davant d'aquesta desproporció entre les necessitats de restauració i la realitat, les prioritats han de ser molt clares abans de determinar el que es restaura, decisió que es pren conjuntament entre el personal de Reserva i el restaurador. Parlant en termes econòmics, la restauració d'un llibre del primer grup de restauració prioritària i urgent, feta per una empresa externa, es calcula que tindria un cost aproximat d'uns 1.200 euros.

El personal propi de la Biblioteca de Reserva estableix una sèrie de polítiques específiques per pal·liar la gravetat dels volums que no es poden restaurar. És el cas d'enquadracions absents o en males condicions que es protegeixen amb cartons; els fullets, gravats i altres materials que es col·loquen dins camises de paper; les signatures topogràfiques, que es col·loquen en cartons llargs per no escriure sobre el llibre; la confecció de caixes per reunir material solt, etc. Val a dir que tots els materials emprats són neutres perquè no s'alteri el pH del document.

Per acabar, dins aquest punt cal parlar de la digitalització que s'està duent a terme del fons, per tenir-ne còpies de seguretat. Un dels objectius del 2007 del Pla estratègic del Centre de Recursos per a l'Aprenentatge i Investigació (CRAI) és "difondre i preservar mitjançant la digitalització els fons antics". Abans de l'era digital, gairebé de tots els manuscrits se'n van fer microfilms i des de fa uns anys, el procediment és digital. El gran volum del fons fa impracticable una digitalització completa. S'han establert unes prioritats que, malauradament, amb el pressupost i personal de què disposem, no es podran dur a terme en els terminis desitjables. Actualment hi ha 225 llibres digitalitzats, entre els quals es troben tots els de la caixa forta. Aquests últims els va processar una empresa externa i la resta l'ha dut a terme el personal de la Biblioteca de Reserva.

Foto 8. Abans d'una restauració

5.2 Catalogació

Atesa la diversitat del fons i que gairebé dues terceres parts no estan automatitzades — un 30% de les quals no figura en cap fitxer ni inventari—, l'establiment de criteris de prioritat en la catalogació és fonamental.

Els pergamins i el fons de Cervera de moment no estan sotmesos a cap mena d'automatització. La consulta es fa en catàlegs o inventaris impresos. Quant als manuscrits, només hi ha una petita mostra de manuscrits dins el catàleg automatitzat de fons antic i la consulta global es fa a través de l'inventari de Miquel Rosell.

Com que el personal catalogador és molt escàs (tres persones, no a temps complet) si es té en compte el volum de documents per catalogar, els esforços de moment es concentren en la catalogació d'impresos. En aquest sentit, s'ha acabat el segle XVI espanyol i des de fa un parell d'anys ens dediquem als llibres del segle XVI estranger i als llibres dels segles XVII i XVIII encara no catalogats ni inventariats. Igualment, aquesta tasca es combina amb la catalogació de llibres que considerem rellevants presents, únicament, en els fitxers manuals.

La catalogació dels impresos antics (s. XV-1820) es fa seguint les normes de descripció angloamericanes i les ISBD(A).

La catalogació dels gravats, iniciada l'any 1998 i aturada des de fa dos anys, també segueix les normes de descripció angloamericanes i les ISBD(NBM). De moment es troben 1.373 gravats catalogats amb l'enllaç a la imatge, sobretot d'àmbit espanyol.

El format actual és CatMarc, i el sistema del catàleg és VTLS. Pròximament es farà el canvi a Marc21 i Millennium.

Per a la catalogació dels impresos antics, per una banda, és fonamental el coneixement de la bibliografia especialitzada impresa (catàlegs, bibliografies, monografies diverses) i, per l'altra, dels catàlegs en línia i recursos sobre llibre antic disponibles actualment. Les possibilitats ofertes per Internet els darrers anys han facilitat significativament la nostra feina. També són imprescindibles coneixements d'història del llibre, de bibliografia material, de llatí, de paleografia, d'enquadració, com també d'història de la formació de la Biblioteca de Reserva. Els membres catalogadors formem part del Grup de Reserva Impresa del Col·legi Oficial de Bibliotecaris-Documentalistes juntament amb altres catalogadors de la Biblioteca de Catalunya, de la Biblioteca de la Universitat Pompeu Fabra i altres persones relacionades amb el llibre antic.

Els registres bibliogràfics s'integren també dins el Catàleg Col·lectiu de les Universitats Catalanes (CCUC), properament Catàleg Unificat de Catalunya (CUC), i també es transfereixen les dades dels impresos perquè formin part del Catálogo Colectivo del Patrimonio Bibliográfico Español (CCPBE).

El catàleg automatitzat de fons antic de la Universitat de Barcelona <<http://www.bib.ub.edu/recursos-informacio/catalegs/>> està format actualment (febrer del 2008) per 50.336 registres bibliogràfics i 75.252 exemplars. Del total de notícies, 288 són manuscrits, 48.678 impresos i 1.382 gravats.

5.3 Difusió

Un cop les tasques de conservació i de catalogació del fons patrimonial estan

garantides, el pas proper i imprescindible és la difusió. En el nostre cas, malauradament, no podem parlar de conservació i catalogació ideals, però s'intenta en la mesura del possible, donar la màxima difusió del fons.

Aquesta difusió es duu a terme des de diferents canals, als quals ens referim a continuació:

- Mitjançant el catàleg de fons antic de la Biblioteca de la Universitat de Barcelona <<http://www.bib.ub.edu/recursos-informacio/catalegs/>>, el CCUC <<http://ccuc.cbuc.es/vtIs24/vtIs/catalan/consultabasica.html>>, el REBIUN <<http://www.rebiun.org/>>, com també des del CCPBE <<http://www.mcu.es/bibliotecas/MC/CCPB/index.html>>.
- A través dels fitxers manuals i dels diversos inventaris, tant impresos com disponibles en fitxers Word a les pàgines web de Reserva.
- A través de les pàgines web de Reserva <<http://www.bib.ub.edu/biblioteques/reserva/>>, on es fa un recull acurat de tot el contingut de la Biblioteca de Reserva, les activitats i les eines i els recursos relacionats amb llibre antic que es consideren importants.
- La participació a la Biblioteca Virtual Miguel de Cervantes <<http://www.cervantesvirtual.com/portal/universitatbarcelona/>>, amb el portal propi de la Biblioteca de Reserva, des de final de l'any passat, ajuda de manera considerable a fer ressò del fons patrimonial que custodia la Universitat de Barcelona.
- La Biblioteca de Reserva participa sovint en exposicions externes <<http://www.bib.ub.edu/biblioteques/reserva/vitrina/>> i, menys, en internes i virtuals. El protocol en el cas d'exposicions externes és exigent, seguint una sèrie de pautes que controlen la valoració de les obres, la restauració, la petició de permisos i el control estricte de les condicions en què s'exposaran les peces, com també del transport. Els catàlegs que se'n deriven constitueixen, també, un motiu de difusió.
- Organització de classes per al professorat de la Universitat amb documents de Reserva. Es fa una selecció de la documentació que vol mostrar per fer una classe pràctica.
- Organització de xerrades adreçades als usuaris de la Biblioteca, especialistes o no, sobre el fons bibliogràfic patrimonial de la UB.
- A través de les visites de protocol organitzades pel Servei d'Activitats Institucionals i Protocol de la Universitat de Barcelona, en què generalment se'ls fa una mostra de les peces més valuoses de la Biblioteca.
- Endegament d'una col·lecció de facsímils de llibres existents a Reserva del Servei de Publicacions de la Universitat de Barcelona. Ha suposat la tria de les obres i la comunicació amb professorat assidu de la nostra Biblioteca. Per al 2008 estan programades la publicació, almenys, de dos facsímils.

- Participació en les notícies del CRAI, que apareixen setmanalment a la pàgina web. Normalment són notícies sobre la participació en exposicions externes, la incorporació de materials de Reserva en altres portals (com ara la Biblioteca Virtual Miguel de Cervantes), l'aparició d'exemplars interessants, etc.

6 Altres tasques

6.1 Intranet

L'actualització de la intranet de la Biblioteca de Reserva és bàsica perquè tot el personal tingui una unitat de criteris en les diferents tasques, a part de recollir documents d'ús intern. Es divideix en el apartats següents: catalogació, VTLS (properament Millennium), adquisicions, digitalització, gravats, fons, restauracions, troballes, diversos, marques i agenda, cada un amb subapartats.

6.2 Bibliografia de referència

La Biblioteca de Reserva intenta anar fornint una col·lecció de bibliografia de referència sobre fons antic que posa a la disposició dels usuaris. Es tracta tant de catàlegs i repertoris com d'obres de consulta sobre el material que tractem. El pressupost anual per a les compres és minso, però es procura tenir les obres més essencials tant per a la identificació dels documents que es cataloguen com pel que fa als manuals bàsics i a altres obres de referència indispensables per a la catalogació. Afortunadament ens situem dins el recinte de la Biblioteca de Lletres, abans Biblioteca General, especialitzada en obres de referència que en molts casos complementen la col·lecció.

6.3 Projectes especials

6.3.1 Base de dades Marques d'impressors <<http://eclipsi.bib.ub.es/imp/impcat.htm>>

A partir de la catalogació dels impresos, es va endegar aquesta base de dades que implica un estudi exhaustiu de cada impressor. Cada registre d'impressor inclou les seves dades bàsiques d'activitat, la font d'on s'ha obtingut la informació i la imatge de la marca digitalitzada, amb la descripció i divisa. La recerca es pot fer tant pel nom de l'impressor, com per la ciutat on treballa, com també per la marca mateixa o la seva divisa. Amb aquest ventall de possibilitats de cerca, la base de dades *Marques d'impressors* es converteix en una eina molt útil per als estudiosos de la impremta de tots els àmbits i segles.

Va ser una iniciativa de l'any 1998, encara avui gairebé única per la seva universalitat en el món del llibre antic en el vessant digital.

Actualment, la base de Marques d'impressors, que s'amplia cada mes, conté 1.333 registres d'impressors i 2.026 imatges de marques.

6.3.2 Portades de Barcelona

Des dels registres del catàleg de fons antic de la Universitat de Barcelona, s'està incloent la imatge digitalitzada de la portada de tots els llibres impresos a Barcelona durant el segle XVI. La inclusió d'aquesta informació addicional als prop de 400 registres bibliogràfics ofereix una informació molt interessant per als estudiosos de la impremta de Barcelona aquest segle.

6.3.3 Base de dades de procedències dels documents existents a la Biblioteca de Reserva

Amb la implementació del nou sistema Millennium, es té projectat poder enllaçar els exemplars del catàleg amb procedències idèntiques a una base de dades més completa, amb dades específiques dels antics posseïdors del fons patrimonial. Aquesta base de dades seria una eina molt útil per fer un perfil molt més acurat de les biblioteques dels convents desapareguts de Barcelona, com també de les col·leccions particulars.

6.3.4 Biblioteca Virtual Miguel de Cervantes

[<http://www.cervantesvirtual.com/portal/universitatbarcelona/>](http://www.cervantesvirtual.com/portal/universitatbarcelona/)

La participació de la Biblioteca de Reserva dins aquest prestigiós portal, comporta la visualització de part del seu fons. La incorporació dels títols és lenta, de moment hi ha introduïdes 23 obres, entre manuscrits i impresos. El compromís establert és que cada mes s'incorporin 1.000 fitxers digitals, que depenent del gruix i de les mesures del llibre pot significar entre un i tres llibres.

6.4 Gestió interna

Com qualsevol altra biblioteca, la nostra també s'ha d'ocupar de les tasques de gestió interna, com ara l'elaboració d'estadístiques de consulta, de reproducció, de memòries, de gestió del pressupost, d'adquisicions, etc. Aprofitem aquest apartat per dir que la Biblioteca de Reserva disposa de quatre bibliotecaris, dos contractats laborals i un becari. A més de la catalogació, els bibliotecaris han d'assumir moltes altres tasques que alenteixen i retarden aquesta feina. Ens referim, entre d'altres, al manteniment de les pàgines web, a l'estudi de la bibliografia especialitzada, a l'atenció al públic, etc. Si recordem la quantitat de material que encara falta catalogar, es fa palesa la manca real de personal.

7 Serveis

7.1 Suport a la recerca

La informació bibliogràfica es dóna directament als usuaris presencials o bé a través de la participació en el servei Pregunteu al bibliotecari (PaB) del web del CRAI, com també mitjançant el correu electrònic o ordinari dirigit a Reserva.

7.2 Suport a la docència

Tal com s'ha indicat a l'apartat de la difusió, tot sovint s'organitzen classes pràctiques amb materials de Reserva de diverses disciplines, no únicament d'humanitats. Els bibliotecaris de Reserva acostumem a oferir una explicació del fons de la Biblioteca i, a continuació, el professorat il·lustra l'assignatura amb els llibres triats. En algunes ocasions és el mateix professor qui escull les obres, però en d'altres és tasca dels bibliotecaris.

L'any 2006 es van impartir 32 classes al llarg del curs. El 2007 el nombre va disminuir a causa de les obres que es van dur a terme a la Biblioteca de Lletres i de Reserva que ens van deixar sense l'espai destinat a aquesta activitat.

El professorat que fins ara ens ha visitat amb l'alumnat treballa en el camp de la filologia catalana, hispànica i italiana, la història medieval i d'Amèrica, la paleografia, les belles arts, la documentació i la biblioteconomia i la història de la ciència.

7.3 Reproducció

Els llibres de Reserva no es poden fotocopiar en autoservei. Per això, hi ha diferents modalitats de reproducció amb unes tarifes concretes per a cadascuna [<http://www.bib.ub.edu/serveis/tarifes-serveis/>](http://www.bib.ub.edu/serveis/tarifes-serveis/).

La reproducció dels llibres la duu a terme a la mateixa biblioteca el personal de Reserva. Les peticions ens arriben bé directament a la sala de consulta, bé a través del Servei de Préstec Interbibliotecari.

Disposem d'un escàner aeri (compartit amb la Biblioteca de Lletres) que evita malmetre les enquadernacions, que treballa en blanc i negre i pot obtenir les còpies en paper o en format digital. També es treballa amb càmera digital per als casos en què es vulgui un resultat en color. Quant a les modalitats, n'hi ha dues, l'encàrrec i l'autoservei. Aquesta última només es dona en cas que el lector disposi de càmera digital, o bé en la utilització de la màquina reproductora de microformes, amb sortida paper o bé digital, compartida amb la Biblioteca de Lletres.

També la sortida d'un document perquè s'exposi n'implica la reproducció, amb l'objectiu de conservar-ne una còpia de seguretat, i de la publicació del catàleg de la mostra. El destí d'una reproducció pot ser igualment la inclusió en alguna publicació. En aquests dos últims casos cal omplir un formulari de permís de reproducció que indica com a requisit el lliurament de dos exemplars de la publicació a la Biblioteca i la citació expressa de la procedència de la Biblioteca de Reserva de la Universitat de Barcelona.

8 Usuaris

Com que l'objectiu d'una visita a la Reserva és el maneig de les fonts documentals per a l'estudi d'una disciplina, l'usuari tipus de la Biblioteca de Reserva és l'investigador, bé consagrat, bé principiant. Abunda el professorat universitari i els estudiants de doctorat, com també les persones consagrades a la redacció d'una tesi doctoral. Malgrat que durant tot l'any rebem la visita d'investigadors d'arreu del món, durant el període de vacances el nombre augmenta. També vénen estudiants de primer i segon cicles per indicació del professorat per fer alguna pràctica o treball amb documents de Reserva.

Els àmbits d'estudis més freqüents dels usuaris de Reserva són els següents: bibliografia, codicologia, crítica textual, filologia, història, història local, eclesiàstica, de la ciència, del llibre, iconografia, lexicografia i paleografia.

Els productes diversos que genera la consulta del fons de Reserva poden ser alguns

dels següents: tesis doctorals, monografies i articles en publicacions científiques o acadèmiques, bibliografies i catàlegs, exposicions, treballs de curs, comunicacions per a congressos, assignatures universitàries i continguts web.

9 Visió de futur

La nostra col·lecció patrimonial, com es dedueix de la informació aportada, constitueix una herència de valor cultural i crematístic incalculables. Malgrat que hi haurà qui ens titlli d'apassionats, no podem deixar de proclamar el nostre compromís envers el llibre anomenat *antic*: objecte de lectura, pública o privada, víctima de la censura, vehicle de propaganda, objecte artístic, manufacturat, comercial, etc. En fi, són gairebé innombrables els aspectes que es revelen en el que ha estat, durant molts segles, el principal element transmissor de cultura.

Si pensem en la Reserva de fa vint anys, es pot constatar que hi ha hagut un clar gir positiu, bàsicament en la difusió del fons i en els serveis. Tanmateix, queden encara temes pendents per resoldre, que no trobaran una solució clara fins que les instàncies de govern de la Universitat els abordin obertament.

En primer lloc, cal donar a la Biblioteca de Reserva un lloc dins l'estructura del CRAI.

En segon lloc, és urgent fer un projecte pel que fa al fons del segle XIX i principis del segle XX. S'hauria d'establir quin tractament se li dona quant a conservació i catalogació. De moment no hi ha cap política establerta i el volum d'aquest període és extraordinàriament ric i no mereix aquest abandó.

En tercer lloc, i ja fent referència explícita al fons antic, les condicions de conservació, la restauració i el procés de catalogació són els eixos que s'haurien de tocar a fons i als quals s'hauria de donar respostes clares. El pressupost que es requereix per donar un tractament ideal a tot el fons patrimonial dipositat és molt elevat i cal una sensibilització clara per tenir la voluntat d'assumir-lo. La magnitud de la col·lecció és lògic que elevi el cost de manteniment, però el prestigi hi està directament relacionat.

En quart i últim lloc, repetirem la necessitat d'augmentar el personal catalogador per donar un impuls clar a la catalogació i poder oferir uns catàlegs complets del nostre fons.

És clar que s'ha avançat molt, que la difusió del fons patrimonial creix dia a dia, que el món d'Internet ha fet donar un gir de 90° a l'univers de les biblioteques patrimonials, però si els llibres no estan ni en les condicions ambientals recomanables, ni lliures de furts i mutilacions, ni catalogats totalment perquè se'n pugui apreciar realment el valor, qualsevol altra acció que es faci es pot convertir en un fet aïllat i efímer.

Data de recepció: 14/03/2008. Data d'acceptació: 31/03/2008.

Notes

¹ Per a la redacció d'aquest apartat s'ha consultat l'Arxiu de la Universitat de Barcelona i els documents següents: Guilleumas, Rosalia (1978). "Biblioteca Provincial i Universitària de Barcelona : història, fons i col·leccions especials. Documents". Inèdit., i Alcolea, Santiago, et al. (1994). *La Biblioteca de la Universitat de Barcelona*. Barcelona: Publicacions Universitat de Barcelona.

² Rogent, Elies; Duran, Estanislau (1913). *Les Edicions lulianes de la Biblioteca Universitaria de Barcelona*. Barcelona: L'Avenç.

³ Miquel Rosell, Francesc (1958?1969). *Inventario general de manuscritos de la Biblioteca Universitaria de Barcelona*. Madrid: Direcciones Generales de Enseñanza Universitaria y de Archivos y Bibliotecas.

⁴ Universitat de Barcelona. Biblioteca (1995). *Catàleg dels incunables de la Biblioteca de la Universitat de Barcelona*. Introducció, edició i índexs: Jordi Torra; catalogació: Montserrat Lamarca. Barcelona: Universitat de Barcelona.

⁵ Universitat de Barcelona. Biblioteca (2007). *Llibres impresos a Espanya durant el segle XVI*. Edició i catalogació: Montserrat Lamarca. Barcelona: Universitat de Barcelona. Publicacions i Edicions coop.

⁶ Guitián, Rosa (1988). "Estado de conservación del fondo de reserva de la Biblioteca de la Universidad de Barcelona". Inèdit.

Facultat de Biblioteconomia i Documentació
Universitat de Barcelona
Barcelona, desembre de 2008
<http://www.ub.edu/biblio> • [Comentaris](#)

 [Recomanar](#) • [Citació](#) • [Estadístiques](#) • [Metadades](#)
Els textos publicats a *BiD* estan subjectes a una llicència de [Creative Commons](#)
[Política de privadesa](#)
[UB](#) • [Facultat](#) • [BiD](#)